

Eduskunnan sivistysvaliokunta

Aika: keskiviikko 10.10.2018 klo 11.30

Asia: HE 123/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2019
<https://www.eduskunta.fi/valtiopaivaasiakirjat/HE+123/2018>

Lausunto: Huippututkimuksen ja innovaatiotoiminnan lisäpanostukset, erityisesti panostus nuoriin tutkijoihin.

Tieteentekijöiden liitto kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä valtion talousarvioiksi.

1. Lisäpanostukset innovaatiotoimintaan: mahdollisuudet laadukkaaseen korkeakouluopetukseen ja tutkimukseen on turvattava lisäksi purkamalla indeksijäädytykset

Korkeakouluopetukseen ja tutkimukseen ehdotetaan 3 137 milj. euroa, joka on 167 milj. euroa vähemmän kuin vuoden 2018 varsinaisessa talousarviossa. Esitys ei lupaa korkeakouluille tai tutkimukselle auvoista ensi vuotta. Tutkimus- ja innovaationeuvosto on esittänyt, että tutkimus-, kehitys- ja innovaatorahoituksen (TKI) BKT-osuus nostetaan 4 prosenttiin. Todellisuus on, että tavoite jää talousarvion luvun 29.40 taulukon (s. 399) mukaan yhä kauemmaksi. Ensi vuoden arvio TKI-menojen BKT-osuudesta on vain 2,8%, kun vielä vuonna 2013 se oli 3,29%.

Hallitus esittää kuitenkin hyviä lisäyksiä Business Finlandin yrityslähtöisen tutkimuksen ja innovaatiotoiminnan myöntövaltuuksiin (69 miljoonaa euroa), Teknologian tutkimuskeskus VTT:n rahoitukseen (7 miljoonaa euroa), ja 6 miljoonan euron lisäystä valtion tutkimusrahoitukseen yliopistosairaaloissa. Nämä lisäykset ovat oikean suuntaisia, mutta on huomattava, että nämä rahoitukset kohdentuvat vain rajatuille aloille, eivätkä paikkaa kokonaan julkisen tutkimusrahoituksen vajetta.

Näin ollen liitto pitää tärkeänä, että hallituksen esittämien TKI-rahoituslisäysten lisäksi yliopistojen perusrahoitus turvataan indeksijäädystysten purulla, jotta voidaan varmistua tasapuolisesti kaikkien alojen tutkimuksen ja korkeakoulutuksen tulevaisuudesta. Keskiviikkona 10.10.2018 julkistettava säätiötutkimushanke osoittaa, että säätiöiden rahoituksen osuus perustutkimuksen rahoituksesta on huomattava, ja erityisesti säätiöiden merkitys on korostunut tilanteessa, jossa julkinen rahoitus on vähentynyt. Apurahoilla tutkimuksen tekeminen ei voi kuitenkaan olla suomalaiselle tutkimukselle kestävä tie. *Julkisen tutkimusrahoituksen kurssi on saatava nousuun ennen kuin on liian myöhäistä.*

2. Suomen Akatemian rahoitus nuorille tutkijoille

Hallituksen esitys nostaa Suomen Akatemian avustusvaltuuksia (25 milj. euroa) on oikean suuntainen, ja erityisen hyvänä liitto pitää sitä, että nostoa esitetään pysyväksi, eikä hankerahoitukseksi. Liiton kanta on, että julkisen rahoituksen kilpailtua osuutta ei saa enää kasvattaa. Hankehakuprosessit vievät resursseja perustoiminnoilta.

Valtioneuvoston päätös Akatemialle annettavasta lisärahoituksesta nuorten tutkijoiden tukemiseen loi kuitenkin yleisen ennako-oletuksen, että rahoitus kohdentuisi Akatemian rahoitusmuodoissa **tutkijatohtoreille**, kuten aiemmin. Näin ei kuitenkaan tapahtunut.

Akatemian päätös kohdistaa em. 25 M € lisärahoitus vain **akatemiahankkeisiin**, jossa hakijan (hankkeen johtajan) on oltava professorin tai dosentin tasoinen tutkija ei tue yleistä käsitystä nuoren tutkijan uravaiheesta. Akatemian käyttämä ilmaisu ”nuori tutkijasukupolvi” on epäselvä, eikä sillä ole vakiintunutta tai yleisesti hyväksyttyä määritelmää tutkimuspoliittisessa kielenkäytössä.

Akatemian haussa ihmetystä herätti se, että nuorille tutkijoille tarkoitettu rahoitus suunnattiin selkeästi urallaan jo edenneille tutkijoille, eli professorin tai dosentin tasoille tutkijoille. Kyseenalaiseksi jää se, miten hankehakemusten arvioinnissa otetaan huomioon hankkeeseen

osallistuvien uravaihe, eli painotetaanko hakemuksista niitä, joissa hankkeessa on sisällä heitä, jotka perinteisesti katsotaan nuoriksi tutkijoiksi (väitöskirja- ja postdoc/tutkijatohtorivaiheen tutkijat).

Negatiivinen ilmiö on myös se, mikäli termiä ”nuori tutkija” venytetään koskemaan urallaan jo professorin tasolle / tasoisiksi edenneitä. Nuori tutkija -nimikkeitä käytetään usein perusteluna määräaikaisten tehtävien. Täten on huolestuttavaa, jos nuorten tutkijoiden usein määräaikaisten tehtäviä ulotetaan yhä pidemmälle tutkijanuramallissa. Tällainen ei ole hyväksi tutkijoiden urakehitykselle.

Tieteentekijöiden liitto toivoo, että Suomen Akatemian jakokriteerit tarkistetaan jo ensi vuonna niin, että rahoitusta suunnataan suoraan myös aidosti nuorille tutkijoille eli uransa alkuvaiheessa olevalle tutkijakunnalle.

3. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rahoitusmalleihin kaavaillaan ristiriitaisia muutoksia

Talousarvioesityksen mukaan ”Korkeakoulut jatkavat toiminnallista ja rakenteellista kehittämistä hallitusohjelman mukaisesti. Samalla ne profiloituvat, selkeyttävät ja tiivistävät yhteistyötä ja työnjakoa keskenään sekä tutkimuslaitosten kanssa.” Samaan aikaan yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rahoitusmalleihin kaavaillaan muutoksia, jotka Tieteentekijöiden liiton mielestä entisestään rajoittavat korkeakoulujen taloudellista autonomiaa ja mahdollisuuksia tehdä omia valintoja. Korkeakouluhallinnon tutkimuksen mukaan Suomen korkeakoulujen rahoitusmalli poikkeaa kansainvälisistä vertailukohteista siten, että tulosrahoituksen osuus meillä on harvinaisen suuri. Samanlainen tulosrahoitus kaikille yliopistoille tai ammattikorkeakouluille ohjaa korkeakouluja tavoittelemaan samoja asioita. Tämä kaventaa autonomiaa ja korkeakoulujen omien valintojen tekemistä. Rahoitusmalliin tehtävät prosenttiosuuksien viilailut ovat hyvin poukkoilevia. Korkeakouluilla tulee olla enemmän harkintavaltaa rahankäytössään, siksi sitomattoman perusrahoituksen osuutta tulee



TIETEENTEKIJÖIDEN LIITTO
FORSKARFÖRBUNDET
The Finnish Union of University Researchers and Teachers

kasvattaa. Rahoitusmallissa on tärkeää vakaus ja ennustettavuus. *Tieteentekijöiden liiton mielestä rahoitusmallien valmistelussa tulee ottaa aikalisä ja valmistella ensi vuoden alusta lähtien korkeakoulujen rahoituksen kokonaisuudistus.*